

**Conf. univ. dr. Cristian Ștefan Liușnea,
Facultatea de Educație Fizică și Sport,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

MODELE DE ORGANIZARE A ACTIVITĂȚII DE EDUCAȚIE FIZICĂ ÎN ȘCOALA ROMÂNEASCĂ, ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Abstract: *In the present work, we proposed to deepen, based on sources, the information regarding the approach of some personalities regarding the organization and management of physical education activities, especially in the school environment, in the second half of the 19th century, starting from the context of previous contributions. Among them, we should mention Gheorghe Moceanu, the Transylvanian whom V. A. Urechia will pinch him and help him move to the Kingdom, where he became an active militant for the introduction of physical education in schools, following the model of the German gymnastics system, Dimitrie Ionescu, the gymnastics teacher at the “Gheorghe Lazăr” High School in Bucharest, a member of the commission that will establish the first official state program: “The general and analytical program of gymnastics instruction in primary and normal schools of both sexes” and, last but not least, Spiru Haret, who, as Minister of Public Instruction, reorganized the entire system of education, paying great attention to establishing the program and improving the content of teaching gymnastics.*

Keywords: *physical education curriculum, German gymnastics system, Gheorghe Moceanu, Dimitrie Ionescu, Spiru Haret.*

Primele preocupări pentru dezvoltarea educației fizice școlare pe teritoriul țării noastre sunt legate de perioada domnitorului fanariot Alexandru Ipsilanti (1774-1782)¹, care printr-un hrisov dat în anul

---

1. A avut două domnii în Muntenia (1774-1782, 1796-1797) și una în Moldova (1786-1788); Șerban N. NICOLAU, „Învățământul academic din Țările Române” (I), în: *Cercetări filosofico-psiologice*, anul IX, 2017, nr. 2, București, p. 29, n. 44.

1776², în Muntenia, aduce reglementări privind situația învățământului, după ce spunea cu un an înainte că:

„Văzând această creștinească țară lipsită de învățături, de științe și de arte, care luminează și folosesc pe popor, am înființat școli și profesori cunoscători de mai multe limbi, rânduindu-le legi și dând ajutor și îndestulare școlarilor”³.

De altfel, în 1775 va ridica o nouă clădire pentru Academia domnească, cu camere pentru elevi și locuințe pentru profesori. Școala „Sf. Sava” din București, cu un profesor pentru predarea științelor și unul de gramatică, se transformă în școala superioară, cu nouă profesori, pentru limbi străine, matematică, fizică, teologie etc.

În conținutul hrisovului amintit se făceau referiri și la „exercițiile corporale”, specificându-se necesitatea introducerii lor în programul școlar: „După dejun, elevii fiecărei clase, cu supraveghetorul sau pedagogul lor să facă gimnastică pentru exercițiu, în timp de o oră” sau

„duminica, în zilele de sărbători și în zilele săptămânii, elevii să iasă o dată sau de două ori, cu supraveghetorul lor și profesorul, în unele locuri din apropiere, pentru exerciții corporale”⁴.

Referindu-se la acest act, Nicolae Iorga va spune: „Reforma din 1776 este un act de cea mai mare importanță, care face onoare concepției școlare în țările noastre la această dată”⁵.

Inspirat de vechea cultura elenă și de cea a secolului al XVIII-lea, Alexandru Ipsilanti a recomandat practicarea exercițiilor corporale, într-o perioadă în care nici în școlile secundare europene educația fizică nu-și găsisese încă un satut precis în programele de învățământ.

---

2. Hrisovul domnesc de reorganizare, dat în ianuarie 1776, a fost întărit de un înscris (gramată) al patriarhului ecumenic Sofronie, în martie 1776; Ariadna CAMARIANO-CIORAN, *Academiile domnești din București și Iași*, Ed. Academiei, București, 1971, p. 39, n. 162.

3. Gheorghe I. IONESCU-GION, *Portrete și evocări istorice*, ediție îngrijită de Viștian Goia, Ed. Minerva, București, 1986, p. 19.

4. Hrisovul domnesc de reorganizare, dat în ianuarie 1776, Ariadna CAMARIANO-CIORAN, *Academiile domnești din București și Iași*, p. 39.

5. Nicolae IORGA, *Istoria învățământului românesc*, Ed. Casa Școalelor, București, 1928, p. 107.

Intenția sa, deosebit de valoroasă, nu s-a aplicat, dar trebuie consemnată ca o contribuție teoretică la fundamentarea educației școlare.

Să ne amintim că încă din secolul al XVIII-lea a apărut în spațiul european o concepție despre educație fizică bazată pe trei scopuri fundamentale: militar, sportiv (pedagogic) și igienic (medical), aparând școli naționale, ce adoptau unul dintre cele trei sisteme create, cel german, cel suedez și cel britanic, prin personalități marcante precum Johann Basedow (1723-1790), Friedrich Ludwig Jahn (1778-1852), Per Henrik Ling (1776-1839) și Thomas Arnold (1795-1842)⁶. Primul dintre aceștia promova pedagogia ce are la bază principiile filantropice.

Despre activitate sportivă în România se poate vorbi începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai ales după ce *Regulamentul Organic*⁷ introdus în Țara Românească, la 1832, va face referire și la educația fizică, prin sintagmele: „profesor de gimnastică” și „exerciții gimnastice”⁸.

În această perioadă, dezvoltarea activității de educație fizică a fost impulsionată de acțiunile unor personalități, cel mai adesea cetățeni ai unor țări din Europa, unde nivelul de dezvoltare al acestui domeniu era mai ridicat. Astfel, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, pe baza *Regulamentului Organic*, din bugetul școlar al Principatului Muntenia, fuseseră angajați doi profesori de gimnastică, unul la Colegiul „Sf. Sava” din București și altul la „Școala Centrală” din Craiova. Astfel, italienii Benoit Luzzato și Luigi Spinzi au predat gimnastica la „Academia Mihăileană” din Iași, între anii 1840-1848, respectiv la Corpul de pompieri din București. Elvețianul Louis Seres a deschis, în anul 1848, la București o școală privată de scrimă.

---

6. Cristian Ștefan LIUȘNEA, *Istoria educației fizice și a Olimpismului*, Ed. Europlus, Galați, 2014, pp. 107-108.

7. Lege fundamentală a celor două Principate până în 1858 pusă în aplicare în anii 1831-1832 (cu excepția perioadei Revoluției de la 1848).

8. C. Ș. LIUȘNEA, „Perspective europene în sistemul educațional românesc. Studiu de caz: Rolul profesorului de Educație fizică și sport”, în: *Teologie și educație la Dunărea de Jos*, 19, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2021, p. 319.

Reamintim faptul că în lista privind bugetele Academiei „Sf. Sava” din București⁹ și al „Școlii Centrale” din Craiova¹⁰ apăreau pentru prima dată câte un profesor de gimnastică, având un salariu de 150 lei, remunerație egală cu a profesorilor de matematică, geografie, limbă greacă ș.a. „Școala Națională”, devenită ulterior „Școala Centrală” de la Craiova, a fost creată¹¹, în 1826, în vederea „îmbunătățirii mersului școlii [domnești n.a.]”, motivând că:

„Învățătura împodobește pe oameni cu înțelepciunea, cu cuvântul, cu luminarea credinței și a cunoștinței de Dumnezeu și a stăpânirii și cu dragostea aproapelui său din care izvorăște păzirea dreptății”.¹²

Tinerii români, care au studiat peste hotare, revenind în țară, vor introduce treptat modele europene în școlile românești, ca de exemplu Gheorghe Asachi¹³, care, ajuns referent al Școlilor din Moldova, va

9. „Academia Domnească” de la Mănăstirea „Sfântul Sava” din București, a fost fondată de Șerban Cantacuzino (domn al Țării Românești 1678-1688), în 1689, „pentru a promova educația superioară în Țara Românească, după modelul celor de la Constantinopol și din Padova, după cum fusese sfătuit de fratele său, Stolnicul Constantin Cantacuzino”: Ariadna CAMARIANO-CIORAN, *Les Académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs*, Insitute for Balkan Studies, Tessalonic, 1974, p. 20 și urm. Aici a fost profesor Gheorghe Lazăr din 1818. Aceasta avea „structura unei Facultăți de Litere și Filosofie, asemănătoare cu cea din universitățile Europei Occidentale”: C. Ș. LIUȘNEA, „Contribuția domnitorului Constantin Brâncoveanu la dezvoltarea sistemului de educație din Țara Românească”, în: *Teologie și educație la Dunărea de Jos*, 13, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2014, pp. 548 și urm.

10. Între membrii corpului profesoral al acestei școli regăsim pe Stanciu Căpățâneanu și Grigore Pleșoianu, foști elevi ai lui Ioan Heliade Rădulescu la Colegiul de la „Sf. Sava” din București: Nicolae ANDREI, *Contribuții la studiul Liceului «N. Bălcescu» din Craiova*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969, p. 3; Nicolae ISAR, *Sub semnul „Luminilor”. Din istoria generației de la 1821*, Editura Universitară, București, 2018, p. 13.

11. Ca urmare a cererilor boierilor locali, încă de la 1816, înaintate domnitorul Ioan Vodă Caragea: C. Ș. LIUȘNEA, „Perspective europene în sistemul educațional românesc...”, p. 319.

12. Mihai PAULIAN, „Din trecutul Liceului «Carol I» din Craiova. Începuturile școlii”, în: *Din trecutul Liceului „Carol I” din Craiova cu prilejul sărbătoririi centenarului (20 mai 1826 – 20 octombrie 1933)*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1933, pp. 11-12.

13. Gheorghe Asachi (1788-1869), care a studiat la Lemberg (Polonia/ astăzi Liov, Ucraina), Viena și Roma: Efim LEVIT, *Gheorghe Asachi. Romanul vieții sale*, Ed. Cutia Pandorei, Vaslui, 1999, p. 23.

institui la „Academia Mihăileană“ de la Iași obligativitatea exercițiilor de gimnastică, a scrimei și înotului¹⁴.

Am reamintit toate aceste lucruri, despre care am mai scris¹⁵, pentru a înțelege premisele în care vom vorbi despre activitatea unor personalități, care vor avea o contribuție fundamentală la implementarea, la nivel de program școlar, a concepțiilor europene.

Necesitatea înființării unui sistem de școlarizare care să servească cerințelor impuse de dezvoltarea economică și politică a Țărilor Române se face simțită, dar nu se poate vorbi despre o preocupare pentru domeniul educației fizice, ci doar de acțiuni sporadice.

În acest context, în anul 1849, a luat ființă la București o Școală militară pentru pregătirea ofițerilor, în programul căreia erau prevăzute și ore de gimnastică și scrimă. Neavând de la început specialiști români în domeniu, au fost aduși din afara, cum a fost profesorul francez Antoine Paré, pentru ca din anul 1876 să fie numit profesor Nicolae Velescu (1859-1916), elevul lui Gheorghe Moceanu (1838-1908)¹⁶, „întâiul profesor de educație fizică“ (Nicolae Iorga)¹⁷, autorul lucrării *Gimnastica rațională pentru uzul școlilor primare, secundare și superioare* (1889). În același timp, în Moldova, în perioada 1840-1848, la „Academia Mihăileană“ va activa un alt profesor de sport străin, italianul Luigi Spinzi¹⁸, care va fi numit apoi, de către Domnul Alexandru Ioan Cuza¹⁹, profesor

---

14. C. Ș. LIUȘNEA, „Perspective europene în sistemul educațional românesc...“, p. 320.

15. C. Ș. LIUȘNEA, „Perspective europene în sistemul educațional românesc...“, pp. 319-322.

16. Nicolae POSTOLACHE, *Istoria sportului în România. Date cronologice*, Ed. Pro-fexim, București, 1995, pp. 26, 28.

17. N. IORGA, *Oameni care au fost*, vol. 1, Editura pentru Literatură, București 1967, p. 219.

18. C. Ș. LIUȘNEA, „Perspective europene în sistemul educațional românesc...“, p. 322.

19. Acesta a aprobat, în 1862, *Ordonanța asupra instrucțiunii gimnasticii prin corpuri și stabilimente militare*, semnată de generalul I. Em. Florescu, care declara practic obligatorie gimnastica în armată și în școlile militare. În anul următor, Al. I. Cuza aproba *Legea instrucțiunii publice*, prin care gimnastica este introdusă la nivel liceal (art.116): N. POSTOLACHE, *Istoria sportului în România...*, pp. 27, 30 și 33.

de gimnastică²⁰ și scrimă la Școala Militară din Iași (1857-1859)²¹, ulterior fiind angajat un alt, „profesor de gimnastică și înot“, de la 1 martie 1841. Știm, de asemenea, că mai exista un profesor, numit în 1841, italianul de care am amintit mai sus, Benoit Luzzatto²², care:

„Lecțiunile le da Duminica după liturghie și Joia după amiază, în curs de 3 ore, iarna în sediul Academiei, iar în celelalte timpuri afară, la aer, precum și înotarea cu chipul însemnat de Epitropie și acestea după înadins instructii și reguli întemeiate pentru asemenea lucrări și cu păzirea aceleia mai mari îngrijiri a nu se aduce vreo vătămare elevilor acestor învățături“.²³

În aceeași idee, Corpul de pompieri militari din București²⁴ va beneficia de prezența unui profesor de sport italian, iar din 1852 va fi dată în folosință și o sală de gimnastică, dotată cu toate: „cele trebuincioase pentru exercițiul ostașilor din Roata de pompieri“, spațiu ce avea să devină un „stabiliment de gimnastică, permanent și mai dezvoltat“, accesibil și „școlărilor militari“²⁵. În acest cadru „militarii realizau instrucția de infanterie în paralel cu cea de specialitate“²⁶.

20. Acesta rămăsese în București după trecerea unui circ și s-a făcut remarcant făcând acrobații în stradă: Ioan George LAHOVARI, C. I. BRĂȚIANU, Grigore G. TOCILESCU, *Marele dicționar geografic al României*, vol. I, Stabilimentul grafic J. V. Socecu, București, 1898, p. 765.

21. Școala Militară din Iași funcționa doar cu clase pentru cursul superior al liceului: Constantin OPRIȚĂ, Dumitru ATHANASIU (eds), *Contribuții la istoria învățământului militar din România*, Ed. Militară, București, 1978, p. 15.

22. Care ajunge în 1834 în Moldova, la Iași, fiind director de circ: Mircea Radu IACOBAN, „D-ale teatrului“, în *Dacia literară*, nr. 5-6, 2014, p. 140.

23. Ordin de numire a lui Luzzatto nr. 32 din februarie 1841: Vasile Alexandrescu URECHIA, *Istoria școalelor de la 1860-1864*, vol. 2, Imprimeria statului, București, 1892, p. 196.

24. Înființat în 1844/1845, sub Domnitorul Gheorghe Bibescu (1842-1848), în timp ce un corp similar exista la Iași, din 1835. Numită „Roata de Pojarnici“, cuprindea 7 ofițeri, 26 subofițeri și 256 de soldați: Vasile ARIMIA (ed), *Istoria pompierilor militari bucureșteni*, București, 1996, p. 19.

25. C. Ș. LIUȘNEA, „Perspective europene în sistemul educațional românesc...“, p. 321.

26. Arhivele Naționale. Direcția Județeană Prahova, Fond Corpul Pompierilor Militari, anii 1932-1970, nr. Inv. 1773, Prefață, f.a., p. 2.

În programele liceelor civile, pe lângă disciplinele teoretice și umane cunoscute, se adăugau exerciții fizice, alături de disciplinele specifice pregătirii militare: regulamentele militare, administrație și legislație militară, topografie²⁷. Din anul 1850, gimnastica apare ca obiect de învățământ în programa școlilor secundare din Moldova²⁸. În regulamentul școlii apar următoarele instrucțiuni:

„În timpul pauzei se vor da școlarilor mijloace de a face exerciții gimnastice, care le pot întări corpul și îi fac îndrăzneți; se vor păzi însă a nu se sui în copaci și de a nu alerga!“

În Transilvania în schimb, datorită mai ales populației săsești, în prima jumătate a secolului al XIX-lea s-a desfășurat o activitate de educație fizică bine organizată, după modelul *Turnverein*-urilor²⁹ din sistemul german a lui Jahn-Eiselen. Friedrich Ludwig Jahn a gândit un sistem de pregătire a tinerilor germani, care ar fi trebuit apoi să lupte cu armatele lui Napoleon. Ca urmare, îi va scoate din școli, în spațiu liber, în pădure, unde erau amenajate diferite aparate, mișcând și pe călirea organismului, astfel că este considerat părintele gimnasticii sportive și la aparate. Cât despre gimnastul Ernest Eiselen, acesta a promovat sistemul de gimnastică a lui Friedrich Ludwig Jahn.

Tinerii sași care studiau în Germania au adus în orașele Brașov, Sibiu, Sighișoara, Sebeș, Bistrița, Mediaș etc., modelul exercițiilor fizice practicate în școlile din Berlin și Leipzig: gimnastica la aparate, scrima, tirul, înotul etc. Printre promotorii de seamă ai acestor acțiuni s-a aflat profesorul Stefan Ludwig Roth, care, încă din anul 1882, a pus bazele unui *Turnverein* în orasul Mediaș. Înființarea de *Turnverein*-uri, începând cu anul 1867, la Brașov, Iași, Galați, Azuga, a premers organizarea *Uniunii germane de gimnastică din România*.

În plus, în partea a doua a secolului al XIX-lea, preocupările concrete pentru dezvoltarea învățământului, și implicit a educației fizice

---

27. Nicolae ANDREI, *Istoria învățământului din Craiova*, vol. II, Ed. Alma, Craiova, 2005, pp. 124-125.

28. C. Ș. LIUȘNEA, „Perspective europene în sistemul educațional românesc...“, p. 321.

29. Etimologia germană: *turnen* = a practica gimnastica și *Verein* = club.

școlare, s-au materializat prin apariția unor reglementări oficiale, legi, instrucțiuni și programe, cum ar fi:

– **Legea instrucției din anul 1864**³⁰, prin care învățământul universal devenea obligatoriu, prevedea gimnastica ca una dintre „învățăturile ce se cuprind în liceu” (nivelul învățământului secundar, ce era de 7 ani), alături de religie, limba română, elenă, franceză, italiană, germană, aritmetică, geometrie, algebră, trigonometrie, istorie naturală, fizică, chimie, istorie generală și istoria românilor, cosmografie, geografie, elemente de filosofie și retorică, elemente de economie și drept administrativ și muzică vocală³¹;

– **Legea învățământului primar și normal primar din 1893**³², ocazie cu care au fost introduse:

– „*jocurile gimnice*” la învățământul primar, alături de „citirea, scrierea, limba română, aritmetica practică și noțiuni elementare de geometrie, noțiuni de istoria terei și de geografie, de științe naturale și fizice, rugăciuni și istoria sacră, desenul, muzica vocală, exercițiile militare”³³;

– „gimnastica și jocurile gimnastice” în școlile normale de institutori, alături de discipline precum

„religia, pedagogia, limba română, una sau două limbi moderne, matematicile, științele fizice și naturale, geografia, istoria, igiena și medicina populară, desenul și caligrafia, muzica vocală și instrumentală”³⁴.

Au apărut și primele **programe oficiale**, care au stabilit conținutul și volumul de ore pentru fiecare an, precum și instrucțiunile necesare

30. Constantin C. GIURESCU și colaboratorii, *Istoria învățământului din România*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 118.

31. „Legea instrucției din 1864, Capitolul III, *Despre organizarea instrucției secundare*, Secțiunea I, *Despre gimnasia și licee, Obiectele de Studiu*, art 116”, în: Gheorghe BUNESCU (ed.), *Antologia Legilor învățământului din România*, Institutul de Științele educației, București, 2004, p. 31.

32. Cunoscută și sub numele de “Legea Take Ionescu”.

33. „*Lege asupra Invețământului primar și normal primar*, Capitolul II, Invețământul Primar, Secțiunea I, Dispozițiuni generale, art. 17”, în: Gheorghe BUNESCU (ed.), *Antologia Legilor învățământului din România*, p. 51.

34. „*Lege asupra Invețământului primar și normal primar*, Capitolul III, Școalele Normale, Secțiunea III, Școalele normale de institutor, art. 45”, în: Gheorghe BUNESCU (ed.), *Antologia Legilor învățământului din România*, p. 56.

aplicării (*Programa școlară de gimnastică pentru Școlile primare și secundare din țară*, din anul 1898).

Dezvoltarea educației fizice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost în mod decisiv determinată de activitatea unor personalități, a căror contribuție la organizarea și conducerea acesteia, mai ales în mediul școlar, a fost remarcabilă.

1. **Gheorghe Moceanu** (1831³⁵/1835/³⁶1838³⁷-1909), născut în Orman (comuna Iclod, jud. Cluj), care a studiat la Dej, Gherla, Blaj și gimnaziul la Cluj și apoi la Seminarul teologic din Blaj și la Budapesta, unde a studiat pedagogia și tainele gimnasticii acrobatice, după care, o perioadă a fost acrobat³⁸ la trapez, într-o trupă ambulată („James-Robinson“)³⁹, a predat gimnastica la câteva școli din Cluj: la Gimnaziul Catolic-Unitarian, din 1861, apoi la Gimnaziul Reformat. Pasiunea pentru gimnastică îl va determina să facă studii de teologie și să urmeze Colegiul de Muzică și Declamații, la Viena⁴⁰, unde a cunoscut sistemul de gimnastică german, creat de Friedrich Ludwig Jahn⁴¹, care avea la bază exerciții colective și era structurat după un program care avea drept obiectiv dobândirea vigoriei fizice a tinerilor germani.

---

35. „Gheorghe Moceanu“, în: Nicu ALEXE și Valentin CONSTANTACHE (eds), *Enciclopedia Educației fizice și sportului din România*, vol VI, A. *Promotori și profesioniști ai educației fizice și sportului*, Ed. Măiastra, București, 2015, p. 289.

36. Gheorghe I. BODEA, „U“ – 90 de ani de activitate sportivă și de performanță – 1919-2009, Ed. CS Universitatea Cluj, 2009, p. 14; Cristian BÂRSU, „Considerații despre Gheorghe Moceanu și o carte uitată, alcătuită de el“, în: *Palestrica Mileniului III – Civilizație și Sport*, volumul XV, 2014, 3 (28), p. 259.

37. C. BÂRSU, „O evocare a lui Gheorghe Moceanu, primul profesor român de educație fizică“, în: *Palestrica Mileniului III – Civilizație și Sport*, volumul VIII, 2007, 2 (28), p. 76.

38. Mihai IONESCU, *Dicționar de anatomiști*, Ed. Litera, Craiova, 1991, p. 247.

39. Cu care a făcut turnee în Europa, Asia, America și chiar Africa: Constantin Gh. SAVOPOL, *Gheorghe Moceanu – întâiul profesor de educație fizică din țara noastră*, Ed. Stadion, București, 1972, p. 47 și urm.

40. Bogdan POPA, „Maestri și profesori de educație fizică în România interbelică“, în: *Revista de istorie*, tom XVIII, 2007, 3-4, p. 341.

41. C. Ș. LIUȘNEA, *Istoria educației fizice și a Olimpismului*, pp. 107-108.

Cu ajutorul unor personalități precum generalul Ioan Emanoil Florescu, dr. Carol Davila, Bogdan Petriceicu Hașdeu⁴², Vasile A. Urechia⁴³, ș.a., a trecut Carpații Meridionali, ajungând în Vechiul Regat, în anul 1860⁴⁴/1862, la București, unde a dat examen pentru calitatea de maestru de gimnastică și scrimă⁴⁵ la Pensionul de fete „Miller-Verghy”⁴⁶, apoi la Liceul „Matei Basarab” (1863), la Colegiul „Sfântul Sava”, Colegiul „Sfântul Gheorghe”, Școala normală de institutori „Carol I” și Școala de Ofițeri. Este interesant de amintit faptul că, în 1930, la Cluj, dr. Onisifor Ghibu, în calitate de membru al *Comisiei pentru întocmirea unui proiect de educație fizică în Universitate*, a analizat aportul dascălilor transilvăneni la „dezvoltarea problemei educației națiunii”, pentru ca în 1939 să permită prezentarea în cadrul Seminarului de Pedagogie al Universității din Cluj a lucrării lui Onoriu Chețianu prin care era omagiat Gheorghe Moceanu⁴⁷. Acesta din urmă va reuși să impună modelul german al lui Friedrich Ludwing Jahn⁴⁸, pe care îl va preda timp de peste treizeci de ani în sistemul școlar și militar (subofițeri și pompieri gradați)⁴⁹, considerând gimnastica „un excelent mijloc de educație”, nu doar „un simplu exercițiu de întărire a mușchilor”⁵⁰ și arătând, în același timp, că formele de mișcare naturale ale omului sunt: mersul,

42. Virgil LUDU, *Scriitori români și lumea sportului*, Ed. Stadion, București, 1974, p. 17.

43. V. A. Urechia a fost Ministru ad-interim al Instrucțiunii în Moldova, în anul 1860, organizând în același timp Societatea Ateneul Român, considerat pasul premergător înființării Academiei Române. În anul 1864 a fost numit profesor la Universitatea din Iași, de unde este chemat la București pentru a fi numit Director în Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, pentru ca în anul 1882 să îl regăsim Ministru al Instrucțiunii Publice.

44. Gheorghe I. BODEA, „U” – 90 de ani de activitate sportivă și de performanță – 1919-2009, p. 14.

45. Onoriu CHEȚIANU, *100 de ani de la nașterea lui Gheorghe Moceanu – primul educator fizic român*, Tipografia Cartea Românească, Cluj, 1939, p. 6.

46. C. BÂRSU, „Considerații despre Gheorghe Moceanu...”, p. 260.

47. C. BÂRSU, „O evocare a lui Gheorghe Moceanu...”, p. 75.

48. Gh. I. BODEA, „U” – 90 de ani de activitate sportivă și de performanță – 1919-2009, p. 14.

49. Dimitrie IONESCU, *Istoricul gimnasticii și educației fizice la noi*, Tipografia Revista Geniului, București, 1939, p. 19.

50. O. CHEȚIANU, *100 de ani de la nașterea lui Gheorghe ..*, pp. 5-10.

alergările, aruncările, săriturile și jocurile⁵¹. Practic, Gheorghe Moceanu era convins că educația fizică este reprezentată de „toate formele de mișcare, ordonate într-un sistem și subordonate unui scop. Acesta este de a dezvolta omul integru, sănătos și echilibrat“⁵² și a insistat pe ideea că educația fizică nu privește doar copiii de școală, ci întreaga societate.

În timpul său erau la modă două sisteme de gimnastică, cel german, despre care am vorbit, ce se caracteriza prin mișcări ritmice, conferind întregului sistem un caracter dinamic, care avea ca scop „promovarea sănătății, supleței corpului, precum și procurarea unor plăceri și mulțumiri sufletești“ și sistemul suedez de gimnastică, pus la punct de Henrik Ling⁵³, a cărui particularitate era gimnastica cu caracter static, incluzând mișcări ce vizau dezvoltarea întregii musculaturi, într-un mod rațional, pentru a conferi corpului sănătate și o ținută corectă. Acest din urmă sistem avea la bază principiul individualist, în timp ce cel german avea drept fundament un „caracter totalitar“.

De asemenea, Gheorghe Moceanu a militat pentru înființarea unor societăți sportive, precum și formarea instructorilor și profesorilor de specialitate, fiind considerat părintele educației fizice școlare din țara noastră. În 1867/1868 a contribuit la fondarea *Societății Române de Arme, Gimnastică și Dare la Semn*⁵⁴, mai târziu și de *Natațiune*.

Să ne amintim că la 6 ianuarie 1879/1880 s-a înființat la Galați *Societatea de gimnastică – Turnverein*, care a funcționat până în 1887⁵⁵.

În anul 1884, alături de doctorul Carol Davila, a fondat gruparea „Micii Dorobanți“, prin care urmărea dezvoltarea fizică a tinerilor, pregătirea militară a acestora și trezirea conștiinței naționale⁵⁶. În acest demers a mai fost sprijinit și de Constantin Istrati și chiar de Regele

51. C. BÂRSU, „O evocare a lui Gheorghe Moceanu...“, p. 76.

52. C. BÂRSU, „O evocare a lui Gheorghe Moceanu...“, p. 76.

53. C. Ș. LIUȘNEA, *Istoria educației fizice și a Olimpismului*, pp. 108 -109.

54. Primul președinte a fost V. A. Urechia, apoi Al. Davila.

55. Adrian POHRIB, „Referințe privind imobilul în care a funcționat Societatea de Gimnastică «Turnverein» din Galați (1879-1887). Casa antreprenor Theodor Trancu1 dr. Ioan Papanicol (str. Maior Iancu Fotea nr. 17)“, în: *Acta Bacoviensia*, XII, 2017, 1, p. 43.

56. C. BÂRSU, „O evocare a lui Gheorghe Moceanu...“, p. 76.

Carol I. Mai mult, predând dansuri populare, a organizat o serie de turnee în Europa (Paris – 1878, Roma – 1882, Madrid – 1884), în America (New York, Cleveland și Chicago – 1893) și India (Calcutta – 1886) pentru a arăta „lumii nu numai vigoarea trupească a românilor, dar totodată și valoarea neprețuită a dansurilor populare“.

Nemulțumindu-se doar cu latura practică a profesiei sale, el a fost preocupat și de elaborarea unor lucrări de specialitate, precum cea publicată în anul 1869, care era o prelucrare a lucrării semnate de Friedrich Ludwing Jahn și Ernst Wilhelm Bernhard Eiselen, *Deutsche Turnkunst (Arta gimnasticii germane, Berlin, 1812)*⁵⁷, pe care o intitulează: *Carte de gimnastică cu figuri. Text espicătoriu și un tablou de aparate*. Pe lângă aceasta, în decursul anilor a mai publicat: *Carte de gimnastică pentru uzul școlilor primare și secundare de fete* (1882), *Gimnastica populară rațională pentru uzul școlilor primare, secundare și superioare* (al cărei coautor a fost Nicu Velescu, București, 1887, ce va include informații privind anatomia omului, biomecanică, exerciții gimnastice la sol și la aparate, element de înot și scrimă⁵⁸); *Istoria, anatomia și igiena gimnasticii, după cei mai însemnați autori*⁵⁹ (București, 1887)⁶⁰; *Școala de patinaj și înot* (București, 1892); *Memoriile mele asupra istoriei gimnasticii și călătoriilor mele în Europa, Asia, Africa și America* (București, 1895)⁶¹.

57. Nicolas BANCEL, „Chapitre 3. Éléments pour une histoire des apprentissages des techniques du corps“, în: Marc DURAND (ed.), *L'apprentissage des techniques corporelles*, Presses Universitaires de France, Paris, 2015, pp. 61-73.

58. Gheorghe I. BODEA, „U“ – 90 de ani de activitate sportivă și de performanță – 1919-2009, p. 15.

59. Cartea este realizată având la bază lucrarea *Gimnastica populară rațională* (1873), semnată de profesorii francezi Alfred Junot și Senglet, precum și imagini preluate din studiul lui Moritz Loss, director al Institutului Regal de Gimnastică din Dresda, fapt recunoscut de autor și asumat, astfel că pe copertă nu apare sus numele său: C. BÂRSU, „Considerații despre Gheorghe Moceanu...“, p. 261.

60. Luptând pentru introducerea educației fizice și în școlile de fete, va folosi ca argument ideea că o mamă bolnavă sau slabă va da societății rebuturi morale și fizice: George MOCEANU, *Carte de gimnastică pentru uzul școlilor primare și secundare de fete*, București, 1887, pp. 4-5.

61. „Gheorghe Moceanu“, în Nicu ALEXE și Valentin CONSTANDACHE (eds), *Enciclopedia Educației fizice și sportului din România*, p. 289.

Gheorghe Moceanu, prin intermediul *Societății centrale de Arme, Gimnastică și Dare la semn*, ulterior și *natație*⁶², a organizat numeroase concursuri de gimnastică, pentru ca, în anul 1871, să fondeze o *Școală de gimnastică pentru școlari*, care a funcționat sub oblăduirea *Societății Tirul*⁶³. În cadrul acesteia se urmărea nu doar pregătirea fizică a tinerilor, ci și cea morală, adăugându-se la gimnastică jocuri și dansuri populare⁶⁴.

În anul 1893 a participat la *Congresul Internațional al profesorilor și maștrilor de gimnastică*, organizat în Chicago (USA).

Gheorghe Moceanu a fost un model pentru alții, care îi vor prelua și duce mai departe ideile, precum Nicu Velescu, Simion Petrescu, Andrei Bagov⁶⁵. Evocând memoria acestui deschizător de drumuri, care a reușit să creeze un sistem de educație fizică școlară, cu cinci ani mai devreme decât va fi cel impus în Franța, istoricul Nicolae Iorga avea să spună:

„El s-a așezat la noi pentru a împlini o operă pe care, după ideile și puterile lui, a și săvârșit-o. A dat o întreagă pleiadă de gimnaști îndrăzneți și eroici, de artiști de echilibristică și mândria lui era să-i poată arăta și străinătății, smulgându-i aplauzele“⁶⁶.

2. Dimitrie Ionescu (1864-1946), născut în București, a absolvit studiile la Școala Centrală de Gimnastică de la Roma. Întors în țară, în anul 1883, va fi numit profesor suplinitor la un gimnaziu din Galați⁶⁷, iar după trei ani, în anul 1886, se mută în capitală și devine profesor de gimnastică la Liceul „Gheorghe Lazăr“, predând în același timp și la Școala Normală, respectiv Liceul „Sfântul Gheorghe“. A ocupat, în peri-

62. Nicolae POSTOLACHE, „Un eveniment al anului: 100 de ani de la crearea primului For central al Mișcării Sportive și Olimpice din România“, în: *Noema*, vol XI, 2012, p. 294.

63. Katiușa PÂRVAN, „Primele Medalii bătute pentru societățile de Dare la Semn din București“, în: *Muzeul Național*, XIV, București, 2002, p. 183 sqq.

64. Constantin BACALBAȘA, *Bucureștii de altădată. 1878-1884*, II, Ed. Humanitas, București, 2014, pp. 133 și 236.

65. C. BÂRSU, „O evocare a lui Gheorghe Moceanu...“, p. 77.

66. Nicolae IORGA, „Gimnasticul Moceanu“, în: Nicolae IORGA, *Oameni care au fost*, vol I, Ed. Porto-Franco, Galați, 1994, p. 310.

67. „Ionescu Dimitrie“, în: Nicu ALEXE și Valentin CONSTANTACHE (eds), *Enciclopedia Educației fizice și sportului din România*, p. 228.

oadele 1907-1912 și 1925-1939, funcția de inspector școlar în cadrul Ministerului Instrucțiunii Publice, condus de Spiru Haret.

Dimitrie Ionescu este autorul cărții *Istoricul gimnasticii și educației fizice la noi*, apărută în anul 1839. Activitatea lui a fost însă remarcabilă mai ales în domeniul realizării unor programe de învățământ pentru disciplina educație fizică.

Într-un articol publicat în revista *Gimnasticul român*, în anul 1892, profesorul remarca:

„Gimnastica la noi este introdusă de 28 de ani în școli. După atâta timp, ea nu are azi o programă, n-are nici o bază științifică și este lipsită de caracterul educativ“.

Un an mai târziu, în aprilie 1893, Dimitrie Ionescu a propus o programă pentru școlile normale primare de învățători și institutori, iar în iunie 1893, Ministerul Instrucțiunii Publice l-a numit în comisia care va elabora ***Programa generală și analitică a instrucțiunii gimnasticii în școlile primare și normale de ambele sexe***, prima programă oficială de stat.

Alături de Nicu Velescu și Stelian Petrescu a făcut parte din comisia care va alcătui, în anul 1897, o nouă programă analitică de gimnastică, fără aparate, atât pentru școlile de băieți, cât și pentru școlile de fete. S-au încercat cu această ocazie și unele îmbunătățiri de terminologie. Următoarea programă, din anul 1899, scoate în evidență tendința de militarizare a educației fizice în școlile de băieți, în ciuda opoziției profesorilor, iar cea din mai 1903 pentru școlile primare urbane, rurale și normale pune un accent mai mare pe gimnastică și pe pregătirea în școlile normale a viitorilor dascăli pentru nivelul primar.

3. Spiru Haret (1851-1912)⁶⁸ poate fi considerat principalul organizator al educației fizice școlare, în contextul în care s-a concentrat, în perioada cât a deținut diferite funcții politice, pe învățământ⁶⁹, cultură, activitatea eclesiazastică și modernizarea satelor⁷⁰. Astfel, în cele

68. Șerban ORĂSCU, *Spiru Haret*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 5.

69. Eugen Orghidan, *Spiru C. Haret, reformator al învățământului românesc*, Ed. Media Publishing, București, 1994, p. 39 și urm.

70. Constantin SCHIFITNEȚ, „Spiru Haret, Education and School Legislation Reform“, în: *Revista română de sociologie*, SN, an XXV, nr. 3-4, București, 2014, p. 311.

trei mandate (1879-1899, 1901-1904, 1907-1910) cât a funcționat ca ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor, a reorganizat tot sistemul de învățământ⁷¹, acordând o mare atenție și îmbunătățirii conținutului predării gimnasticii. În același timp, a oficializat obligativitatea acesteia în școală, cu o oră pe săptămână pentru fiecare clasă și a separat educația fizică de instrucția militară.

În momentul instalării sale la conducerea ministerului, a stabilit comisii speciale pentru realizarea programelor de gimnastică în școlile primare, secundare și normale.

Nicolae Iorga avea să spună despre Spiru Haret, la Congresul Învățătorilor, organizat în anul 1907:

„Când vă vorbesc despre el, în semn de respect, sculați-vă în picioare! Câți știutori de carte erau în România? În 1899 recensământul stabilește 22%, din totalul populației. În 1909, din 5.047.342 locuitori de peste 7 ani, 1.986.982 știu carte. Deci un procent de 39,4% dintre aceștia 106.713 aveau studii superioare“⁷².

A hotărât introducerea în școală a jocului național „oina“, începând cu anul 1897, numind o comisie de specialiști pentru elaborarea unui regulament unic al jocului, căci își dorea să îi revadă pe tineri jucând „barul, mingea bătută, ogoiul, mingea la zid și îndeosebi unul din jocurile noastre originale cele mai frumoase“⁷³.

În anul următor îi va invita la el acasă pe Gheorghe Moceanu, Dimitrie Ionescu (București), Nicolae Velescu, Theodor Berescu (Iași), Radu S. Corbu (Brăila) ș.a., în vederea stabilirii unei propagande ce viza introducerea și practicarea jocurilor gimnastice în școli⁷⁴. Va spune în finalul întâlnirii:

„Aș dori să începeți chiar acum să învățați pe elevi să joace acest joc, care pune în mișcare tot corpul și dezvoltă atât de mult îndemânarea, vederea, preciziunea, ca și inițiativa proprie“⁷⁵.

---

71. Spiru C. HARET, *Opere complete*, vol. I, ediție îngrijită de Cătălin Bordeianu, Ed. Vasiliana 98, Iași, 2011, pp. 869-873.

72. Marian RIZEA, „Spiru C. Haret - vizionarul unei Români moderne“, în: *Academia Româna, Studii și comunicări*, vol.V/2012, p. 254

73. N. POSTOLACHE, „Spiru Haret, mai puțin cunoscut“, în: *Studii și comunicări/Dis*, nr. 5, Ed. Mega Print, 2012, p. 240.

74. N. POSTOLACHE, „Spiru Haret, mai puțin cunoscut“, p. 240.

75. N. POSTOLACHE, „Spiru Haret, mai puțin cunoscut“, p. 240.

Pentru stimularea dezvoltării jocului de oină a instituit organizarea anuală a unui concurs inter-școlar, cu echipe reprezentative din școlile românești, din București și din țară. La prima ediție, din luna mai 1899, au participat 18 echipe (cu această ocazie având loc și serbări de gimnastică).

Spiru Haret a fost preocupat de modernizarea învățământului din toate perspectivele⁷⁶, astfel că într-un *Regulament* din anul 1903, pe lângă faptul că stabilește ca băncile din școli să aibă cel mult două locuri, pentru a evita haosul⁷⁷, dispune ca școlile să aibă spații adecvate pentru desfășurarea orelor de educație fizică.

Din inițiativa sa, la data de 21-24 septembrie 1904 a avut loc la București, la Liceul „Gheorghe Lazăr”, prima conferință pe țară a profesorilor de gimnastică, prezidată de către profesorul universitar Paul Bujor din Iași. La această conferință au participat 43 de profesori de educație fizică, care, pe lângă dezbaterile asupra programelor, au asistat la lecții practice ilustrative asupra exercițiilor gimnastice și au purtat discuții asupra jocurilor școlare, a practicării jocului popular oina și a dansurilor naționale. Schimbările politice l-au determinat să încerce alte metode de a-și face publice ideile, astfel că, în 1905, fondează *Revista generală a învățământului*⁷⁸. În același an organizează, la București, *Congresul corpului didactic*, ocazie cu care, în cuvântul de deschidere a lucrărilor, va susține necesitatea ca școala să funcționeze la fel, oriunde ar fi aceasta, în mediu urban sau rural⁷⁹.

După trei ani, în 25-28 noiembrie 1907, tot în localul Liceului „Gheorghe Lazăr” a avut loc a doua conferință pe țară a profesorilor de educație fizică, la care s-au purtat discuții asupra aplicării programei de gimnastică în învățământul secundar și asupra terminologiei. Pentru prima dată au avut loc discuții privind tendințele de introducere a gimnasticii suedeze în programele școlare. În același an, Spiru Haret reprimește portofoliul de ministru al Instrucțiunii Publice, deținut

76. Șerban ORĂSCU, *Spiru Haret*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 6 și urm.

77. C. SCHIFIRNEȚ, „Spiru Haret, Reformatorul societății românești”, studiu introductiv la: *Operele lui Spiru Haret*, vol I, Ed. Comunicare.ro., 2009, p. 27.

78. C. SCHIFIRNEȚ, „Spiru Haret, Reformatorul societății românești”, p. 16.

79. C. SCHIFIRNEȚ, „Spiru Haret, Reformatorul societății românești”, p. 16.

până în anul 1910⁸⁰, și va fi numit vicepreședinte al *Societății române de Gimnastică*⁸¹.

Câștigând tot mai mulți adepți, sistemul suedez de educație fizică a fost viu discutat cu prilejul cursurilor de perfecționare a profesorilor de educație fizică, organizate în verile anilor 1909 și 1910. Pentru anul școlar 1909-1910, noile programe de educație fizică pentru școlile secundare de fete au adoptat sistemul suedez de gimnastică, iar peste un an gimnastica suedeză se va introduce treptat și la băieți.

Concepția progresistă a lui Spiru Haret despre educația fizică s-a manifestat și prin luarea altor măsuri destinate propagării acesteia pe plan național, deși a întâmpinat multe greutăți, chiar ostilitate din partea oficialităților. A intervenit la nivelul prefecturilor județene și orașelor pentru a se sprijini înființarea de societăți de gimnastică, de jocuri, de tragere la semn, de natație și de canotaj și organizarea de serbări locale și competiții inter-județene. A luat măsuri pentru introducerea jocurilor în aer liber la grădinițele de copii, începând cu anul 1910, și organizarea unui sanatoriu la Predeal pentru coloniile de vară ale elevilor, a inițiat turismul școlar, ca o recompensă pentru cei mai buni elevi ai școlii.

Pentru rezolvarea uneia dintre cele mai acute neajunsuri ale domeniului, lipsa unui sistem de pregătire a cadrelor didactice de specialitate, a oficializat școlile înființate de către societățile de gimnastică din București și Iași, pentru pregătirea cadrelor de specialitate. Astfel, *Societatea de gimnastică din Iași* (pe baza aprobării ministrului, în anii 1904 și 1907) a pregătit 56 de profesori titulari și 18 suplinitori, iar *Societatea „Înainte”* din București (în anul 1912) a pregătit 39 de profesori titulari și patru suplinitori.

Își va face testamentul cu doi ani înainte de a muri, acesta fiind datat în 8 ianuarie 1910, exprimându-și convingerea că:

„Plec din lume cu mulțumirea că nu am pierdut vremea și că mi-am îndeplinit datoriile atât pe cât puteam să mi le îndeplinesc în împrejurările în care am trăit și în marginea puterilor mele fizice și intelectuale. Aceasta să fie și mângâierea acelor care m-au iubit și care vor rămânea după mine”.

---

80. C. SCHIFIRNEȚ, „Spiru Haret, Reformatorul societății românești”, p. 16.

81. N. POSTOLACHE, „Spiru Haret, mai puțin cunoscut”, p. 240.

În concluzie, perspectivele europene și moderne ale acestor deschizători de drumuri în domeniul educației fizice în spațiul românesc au determinat regândirea obiectivelor învățământului, centrat pe formarea deplină a personalității umane, tinerii având posibilitatea nu doar de a dobândi cunoștințe, priceperi și deprinderi, ci și de a-și forma atitudini importante pentru integrarea lor într-o societate ce se afla într-o dinamică evoluție economică, socială și politică.